

ATTRAKTIVA TILLVERKNINGSFÖRETAG I DALARNA

BENGT PONTÉN: Samarbete mellan Arbetslivsinstitutet och Högskolan i nytt projekt

• sid 10

Kvinnor trivs visst i industrin!

• sid 4

Allt fler företag väljer arbetsmiljöarbete

• sid 8

Vasaloppet anlitar statistiker från UNAR

• sid 7

Forskare från Australien studerar att...

• sid 11

KARIN ROSENBERG: Industrin måste bli mer attraktiv.

• sid 6

att... gå vidare

- Ett nytt år, nya spännande vägar att gå vidare på.

att... projektet är inne på sitt andra år och det känns bra att kunna konstatera att det händer mer än vi vågat hoppas på. Vi har hamnat på olika platser, träffat och knutit till oss kreativa, målmedvetna och kunniga personer längs vägen. Samarbetet mellan Arbetslivsinstitutet, Högskolan Dalarna och IUC Dalarna AB har utvecklats och vi har ett femtiotal aktiviteter på gång – vissa av dem så stora att de märks långt utanför länets gränser.

Projektet var tidigt ute med en kraftfull ansats att påverka ett skönjande problem som nu uppmärksammas inom flera branscher – arbetskraftsbrist. Ökande andel sjukskrivna och kommande pensioneringar av stora kullar ses som ett hot. Tidigt valde projektet att avgränsa sig till tillverkningsföretag. Det låter kanske tråkigt, men industrin är fortfarande basen i Dalarnas och Sveriges ekonomi. Alla berörs av industrins framgångar och motgångar, den behöver både behålla och attrahera arbetskraft.

att... projektets viktigaste roll är att initiera och inspirera, ge glöd och vägledning. Många projekt har blivit möjliga tack vare *att...*, vi har kunnat ge råd och stöd under en uppbyggnadsfas innan projekten blivit mogna att klara sig på egen hand. Flera av dessa projekt kan du läsa om i det här bladet, UNAR, FöretagSAM med flera.

att... är inte ett vanligt rekryteringsprojekt utan vill vara en regional resursplattform för utveckling av attraktiva tillverkningsföretag i Dalarna. Vår förhoppning är att Du som läser stimuleras till att bidra till en medveten utveckling för ett attraktivt arbetsliv i en attraktiv livsmiljö.

I denna skrift vill vi manifesteras vårt arbete med korta artiklar i ny kostym.

Vi hörs och ses!

HANS LUNDKVIST

projektledare
hans@stegvis.com

FOTO: KARIN THORING

Resursplattformen *att...* är ett samverkansprojekt mellan Arbetslivsinstitutet (ALI), Högskolan Dalarna, IUC Dalarna AB, lokala aktörer, skolor och regionens näringsliv. Syftet med projektet är att stödja forskning och utveckling av attraktiva arbetsplatser inom tillverkande företag i syfte att minska företagens rekryteringsbehov.

Projektet har som mål att:

- öka intresset för industri och teknik
- utveckla attraktiva arbetsplatser
- öka rekryteringsbasen

Finansiärer: ALI, EU Mål 1, Mål 2, Länsstyrelsen Dalarna, Länsarbetsnämnden, Högskolan Dalarna.

Beställ *att...* informerar september 2002!

att... höra till högskolan

- Att *att...* projektet är ett projekt inom ramen för Högskolan Dalarna är det kanske inte alla som vet. Projektets nära samarbete med en rad företag i länet har varit mycket stimulerande och kan säkert ge många fler intressanta kontakter i framtiden. Projektet har också öppnat för en rad examensarbeten som både företag och studenter har haft nytta av.

Tema arbetsliv på Högskolan Dalarna är ett högaktuellt och lovande område som vuxit fram ur *att...* projektet. Att två adjungerade professorer tillsätts från Arbetslivsinstitutet till Högskolan ser jag därför som mycket viktigt. De kan bidra till att locka till sig nya studenter och deras kunskap kan komma det lokala näringslivet till godo. Det finns därför många fördelar med att högskolan kan erbjuda kompetensutveckling inom såväl organisationsfrågor som personalekonomi. Jag ser fram emot ett spännande och händelserikt 2003.

JAN ÅKERSTEDT

prefekt vid institutionen för ekonomi och samhälle, Högskolan Dalarna
ytterst ansvarig för *att...* projektet

PROJEKTLEDNING Ordförandet i Falun
GRAFISK FORM Formata grafisk design
FOTO FRAMSIDA Patrik Lindström
UPPLAGA 1 000 ex

FOTO: FRAMTIDSMUSEET

Teknik, språk och många skratt

● **Teknik i all enkelhet** är över för den här gången. Vid sex tillfällen under hösten har totalt cirka tjugo kvinnor från bland annat Irak, Iran, Somalia och Etiopien träffats på Framtidsmuseet. De bor numera i Borlänge och deltar i projektet *Kvinna*, ett samarbete mellan SKS och Kunskapslyftet. Med ekonomiskt stöd från *att...* har Framtidsmuseet kunnat ge dessa kvinnor en lekfull och nyttig inblick i teknikens värld.

Museipedagogerna *Helena Eriksson* och *Erika Zakrisson* har lotsat kvinnorna mellan naturvetenskapliga experiment, hudkrämstillverkning, matematiska formler och Legorobotar. De har gjort studiebesök på Kvarnsvedens pappersbruk och CCS.

– Vi har haft så roligt, säger Helena Eriksson och pustar ut i kaffehörnan. Gruppen har sugit åt sig all information som svampar, men det har varit lika mycket språkträning som teknik-kunskap. De här kvinnorna talar väldigt lite svenska, men jag tror att de

flesta vill gå SFI (svenska för invandrare) efter det här. Det är ett stort steg i sig. Tänk på att många i gruppen aldrig har gått i skolan i sitt hemland!

En kulturell krock i planeringen var att *Ramadán* (muslimsk fastehögtid) inföll mitt i alltihop. Det blev många diskussioner kring detta. Kunde man gå till museet ändå?

– De flesta kom men de var trötta, säger Helena. De hade ju inte ätit på hela dagen.

Kvinnorna avslutade seminarieserien på Framtidsmuseet med en guidad visning av utställningen *Julens kemi* och ett besök i Planetariet.

Framtidsmuseet har, med stöd från *att...*, fått tjugo invandrarkvinnor att tänka i nya banor och fått dem att tro på sin egen förmåga. Med den nyvunna kunskapen kanske de kan inspirera sina barn till en teknisk karriär eller, vem vet, kanske praktik inom industrin för egen del kan vara nästa steg?

AGNETA BARLE

notiser

En seminariserie som berör

● *att...*projektet arrangerar under våren en seminariserie där arbetskraftsförsörjningen är det övergripande temat. Företagen kan komma att få problem med rekrytering eftersom antalet arbetsföra minskar.

Ett seminarium kommer att behandla etniskt mångfaldsarbete; vi vinner på att skapa personalgrupper med olika nationalitet.

Ett annat seminarium tar upp vår könssegregerade arbetsmarknad, där kvinnor i tekniska yrken fortfarande hör till ovanligheterna.

Tidningen Amelia uppmärksammar *att...*

● I augustinumret av tidningen *Amelia* finns en artikel med rubriken *Vågar du ta ett mansjobb*. I artikeln presenteras *att...*projektet där två unga kvinnor från SSAB berättar om sitt arbete.

Carolina Sconfienza, tidigare verksam inom *att...*projektet stötte ihop med chefredaktören *Amelia Adamo*. Mötet resulterade i en artikel om två kvinnor på SSAB.

Succé i Avesta

● Industriprogrammet på Domarhagsskolan i Avesta fick väsentligt fler sökande efter ett antal riktade aktiviteter. Sextiotre elever sökte IP mot två året innan.

se *att...* informerar sept 2002.

Visste du *att...*

niondeklassare tycker det i arbetslivet bl. a är viktigt:

- *att...* ha en rättvis och förstående chef
- *att...* ha en trygg anställning med regelbunden inkomst
- *att...* ha många bra arbetskamrater
- *att...* känna sig uppskattad av både chef och arbetskamrater
- *att...* vara stolt över sitt arbete.

Kvinnor trivs i industrin

Maria Bergman är universitetsadjunkt, fil.lic. och doktorand i pedagogik. Hon undervisar inom lärarprogrammet vid Högskolan Dalarna. Sin forskning bedriver hon just nu inom *att...*projektet med tyngdpunkt på kvinnor och teknik.

● – Det finns vissa »välkända« föreställningar om att jobba inom industrin, framförallt när det gäller kvinnor. Jag ville ta reda på hur det verkligen förhåller sig, om bilden stämmer.

Universitetsadjunkt *Maria Bergman* håller just nu på med att sammanställa materialet från studien.

Hon har intervjuat kvinnor som arbetar på mansdominerade tillverkningsföretag runt om i Dalarna. *Röster*

»Det finns en tuffhet på arbetsplatserna som kvinnorna måste lära sig att hantera.«

från industrin är namnet på studien och syftet är att lyfta fram kvinnornas egna uppfattningar och föreställningar om sitt arbete.

Vid intervjuerna har kvinnorna mer fått berätta än svara på frågor. De har fått formulera sig om sitt arbete: Vad gör de, hur gör de, hur hamnade de där och varför? En central fråga är vad kvinnorna berättar om sina livsval.

– Jag vill förstå industriarbete ur kvinnornas perspektiv och vilka föreställningar de har om sitt arbete, säger Maria. Det finns många uppfattningar om industriarbete. Smutsigt, tungt, tufft och hård jargong är de vanligaste, och visst finns det såna arbetsplatser, men mycket har förändrats. Kvinnorna jag intervjuat har stannat kvar på sina arbeten mest på grund av sammanhållningen och trivsel med arbetskamraterna.

– Det som varit intressant är jargongen. Det finns en tuffhet på arbetsplatserna som kvinnorna måste lära sig hantera. De har utvecklat strategier för att anpassa sig till männens beteende. Manlig humor med sexskämt och sarkasmer är vanligt. Kvinnorna säger att de inte blir störda utan ger igen, att det handlar om något som utvecklats i gemenskap, laganda och kamratlighet.

Industrin är fortfarande mansdominerad, i Dalarna är andelen kvinnor tjugo procent. Därför är en intressant fråga vad kvinnorna skulle vilja förmedla till andra kvinnor som väljer ett arbetsområde där det varit något av »naturlag« att anställa män.

– Är det värt att satsa på industrin? Det är bättre än att arbeta inom vården och bättre betalt. Det lever kvar en massa gamla fördomar om att jobba inom industrin och det är synd anser kvinnorna. Förutom att det är en bra anda på arbetsplatserna så är männen trevliga arbetskamrater, de krånglar inte till tillvaron. Fler kvinnor borde pröva.

Sju kvinnor på sju olika företag ingår i studien som utgör ett första arbete inom ramen för *att...*projektet. Den är också tänkt som en första delstudie i en framtida avhandling om genus, arbete och kunskap. Studien baserar sig på intervjuer, loggboksanteckningar, arbetsplatsbesök och företagens hemsidor.

KICKI Z RISANDER

*Maria Bergman,
universitetsadjunkt
vid Högskolan
Dalarna forskar om
kvinnor och teknik.*

FOTO: HASSE ERIKSSON

Att ha skinn på näsan

Företagen har mycket att vinna på att låta de anställda vara med i utvecklingsarbetet. Karin Rosenberg, Rosevo AB, har ansvaret för aktiviteten Starta förändringsprocesser, som riktar sig mot kvinnor i Dalarna som arbetar i industrin. Hon är i full gång med att starta flera nätverk.

● – För att locka folk till industrin måste arbetsplatserna utvecklas, så att de blir attraktiva både för befintliga och blivande medarbetare, säger *Karin Rosenberg*. Jag har kontaktat en rad företag i länet och flera har nappat på att stärka sina kvinnliga anställda genom nätverk. Vi startar diskussioner om hur vi kan förbättra arbetsmiljön. Det är något som jag är övertygad om att arbetsledningen kommer att kunna ha stor nytta av.

Det började i Vansbro med en mindre grupp som träffades ett par gånger. I Långshyttan är två grupper igång, en på Erasteel Kloster AB och en på Avesta Polarit. Även Herdins Färgverk i Falun har startat en grupp.

– I varje grupp ingår 7–8 kvinnor säger Karin. I början kör vi företagsvis och senare ska vi försöka träffas allihop på en gång.

Varför är det bra att bara kvinnor träffas på det här viset? Blir inte klyftan mellan könen ännu större? Karin är övertygad om att detta behövs för att stärka kvinnorna så att de sedan kan gå vidare i utvecklingsarbetet. Det är också

viktigt att respektive arbetsplats kan ta till sig deras synpunkter och förslag.

Hon har redan samlat in en rad synpunkter:

- Männen dominerar när de är med. Här får vi antligen prata till punkt.
- Det är intressant att lyssna till hur andra kvinnor har det på golvet.
- Det gäller att ha skinn på näsan. På arbetsplatser med mycket män underordnar man sig lätt deras system.
- Vi vill ha ordning och reda. Männen är sämre på att hålla ordning.
- Vi kan lära av varann.

Karin frågade också vad de tyckte var utmärkande för en attraktiv arbetsplats.

Känslan av meningsfullhet, bra arbetsmiljö, chefer som ser en, att kunna vara med och påverka, att företaget tar väl hand om PRAO-elever var de viktigaste punkterna.

– Vi är bara i början av processen. Jag är mycket angelägen om att betona för kvinnorna att deras åsikter behövs för företaget. De har viktig information att komma med och den behövs för att skapa attraktivare arbetsplatser.

AGNETA BARLE

UNAR

– andra terminen

FOTO: ANNETTE SKOGSJO

Nu går UNAR (Utomnordiska akademiska resurser) på Högskolan Dalarna in på sin andra termin. De fjorton deltagarna finns kvar, alla har kommit igång med kompletterande högskolestudier och de fortsätter sina individuella handlings- och studieplaner.

● **Drygt hälften har återfått** kontakten med det yrkesområde de en gång utbildade sig inom i sitt förra hemland. Några tänker studera vidare och utöka sin examen.

För tanken är att denna outnyttjade akademiska resurs äntligen ska kunna komma ut i det svenska arbetslivet och bidra med sin kunskap.

Biträdande projektledaren *Joakim Quarismini* håller som bäst på med att knyta kontakter med företag och myndigheter i länet och informera dem om UNAR-studenternas kvaliteter. Här finns en bred kunskap – bibliotekarie, ekonom, statistiker, journalist och jurist är några exempel på yrken som finns i gruppen.

– Det gäller att få tag i arbetsplatser där de kan göra sina projekt- och examensarbeten, säger han. Jag dammsuger upp varje möjlig kontakt som kan ha nytta av deras kunskaper. Vi har också tagit fram en resurskatalog. I den framgår det vilka som är med i UNAR och vilka utbildningar de har.

Det visade sig till exempel att Vasaloppet behövde en statistiker till arbetet med sin omfattande databas. I UNAR fanns rätt person. Han kommer från Irak och nu gör han sitt exjobb åt dem.

– Vasaloppspersonalen är mycket intresserad och tillmötesgående, säger Joakim Quarismini. De bidrar på alla sätt för att detta ska bli en bra period. Ett annat exempel är Försäkringskassan, som behöver en jurist. En av våra kvinnliga deltagare har läst juridik och kris- och konflikthantering. Hon är som klippt och skuren för jobbet. Det är ett gyllene tillfälle för företag och myndigheter att få ta del av UNAR-gruppens akademiska kompetens.

AGNETA BARLE

UNAR är ett ESF-projekt inom Mål 3 på Högskolan Dalarna som vänder sig till utomnordiska akademiker som bor i Dalarna. att...projektet har funnits med som delfinansier under uppbyggnadsskedet.

Initiativtagare och projektledare:

Ramon Pérez Cortés

Dalalag bäst i FIRST LEGO League 2002

● **Sveriges bästa Lego-robotbyggare** kommer från Borlänge! Laget *Junkyard Babies* programmerade och tävlade hem en bronsmedalj i den skandinaviska finalen av First Lego League i Jönköping i november 2002. Cirka 250 barn och ungdomar mellan tio och sexton år i tjugofem lag hade kvalificerat sig via deltävlingar i sina hemorter.

Junkyard Babies består av sju killar och två tjejer från samma orienteringsklubb i Borlänge – Stora Tuna IK. Det var första gången Dalarna var med och tävlingen arrangerades samtidigt i 14 andra skandinaviska städer.

att...projektet kan ta åt sig en del av äran. Vi sponsrade tävlingen och finansierade ett pilotprojekt på Framtidsmuseet kring datorstyrd robotteknik med Lego som byggmaterial – ROBOLAB. Resultatet var så lyckat att museipedagog *Röde Eriksson* på Framtidsmuseet haft seminarier med över 70 personer som lärt sig pedagogiken.

Röde Eriksson drog också igång en teknikklubb och ROBOLABkurser för intresserade ungdomar. Intresset från skolorna har varit mycket stort. Barnen tränar upp sin samarbetsförmåga och sitt logiska tänkande. Att få programmering och robotdesign som hobby kan aldrig vara fel. Vem vet, de väljer kanske yrken med teknisk inriktning i framtiden?

Läs mer: att...informerar, april 2002

FOTO: FRAMTIDSMUSEET

FÖRETAGSAM

- 11 dalaföretag vill vara med

Lars Klusell, projektledare och konsult vid StegVis AB.

Hur ser man på arbetsmiljön ute i industrin, på mindre företag, där man knappast kan avsätta en hel tjänst för sådana frågor? Under 2001 gjorde att...projektet en undersökning bland 27 tillverkande företag i Dalarna. Detta resulterade i att somliga ville gå vidare och lära sig mer om arbetsmiljöfrågor.

● Arbetslivsinstitutet (ALI) skrev en projektplan som utmynnade i FöretagSAM. Projektet ska utveckla ett arbetssätt som ger dessa företag kunskaper i ämnet.

Projektledare *Lars Klusell*, inflyttad från Stockholm till Leksand och anställd av StegVis AB. I januari ska projektgruppen besöka vart och ett av de elva företag som vill medverka i FöretagSAM. Företagen finns spridda över länet, har mellan fem och femtio anställda och omfattar allt ifrån gummiindustri och energiprodukter till listtillverkning och träbearbetning.

– Vårt mål är förstås att förbättra det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) på företagen så att alla föreskrifter upp-

fylls, berättar Lars. Det är också viktigt att alla anställda får möjlighet att lära sig mer om de här frågorna. Ett företag som har ett systematiskt arbetsmiljöarbete blir ju automatiskt en attraktivare arbetsplats och ett föredöme för andra. I december 2004 ska SAM vara ett led i produktionstänkandet på de här elva företagen.

Men innan man är där ska det stora SAMarbetet göras.

– Vid vårt första besök presenterade vi två arbetsmodeller vi tänker arbeta efter, säger Lars. Den ena är en handledarledd modell, som bygger på tre träffar under ett år med all personal. Varje företag får ett arbetsmaterial med checklista, arbetsuppgifter m.m. som de anställda kan ta del av. Vid varje träff kommer jag tillsammans *Kristina Gunnarsson* från Arbets- och Miljömedicin i Uppsala eller *Leif Juringe* (ALI) att vara med som handledare.

Den andra är en nätverksmodell, där VD och arbetsmiljöombudet (tidigare: skyddsombud) från respektive företag

träffas vid 10–12 tillfällen. Varje gång kommer en expert i arbetsmiljö att delta.

– En fördel med den här modellen är att man får kontakter på ett naturligt sätt med både experter och andra företagare. Ett nyckelbegrepp för den här modellen är tillit.

Under projektets gång kommer man även att vetenskapligt pröva hur regler och föreskrifter är anpassade till små tillverkningsföretag. De båda forskarna *Ing-Marie Andersson* och *Gunnar Rosén* från ALI kommer att träffa de anställda för att ta reda på vad de vet om SAM och arbetsmiljöfrågor i största allmänhet. Detta ska ske dels i samband med att SAMarbetet startar, dels när projektet är avslutat.

AGNETA BARLE

Lars Klusell arbetar som projektledare och konsult vid StegVis AB. Han har lång yrkeserfarenhet från arbetsmiljö- och ergonomiområdet. Som utbildad skyddsingenjör och certifierad ergonom, European Ergonomist, passar han väl in i rollen som projektledare för FöretagSAM.

Projektgruppen för FöretagSAM

LARS KLUSELL *projektledare*

StegVis AB, Borlänge
lars@stegvis.com

KRISTINA GUNNARSSON

Arbets- och Miljömedicin, Uppsala
kristina.gunnarsson@arbmed.uas.lul.se

LEIF JURINGE

Arbetslivsinstitutet, Solna
leif.juringe@niwl.se

ING-MARIE ANDERSSON *forskare*

Arbetslivsinstitutet, Solna
ing-marie.andersson@niwl.se

GUNNAR ROSÉN *forskare*

Arbetslivsinstitutet, Solna
gunnar.rosen@niwl.se

De 11 företagen

MORA: Mora Tool · Mora Formgummi · Alo-Teknik · Orsa Biobränsle

VÄSTERDALARNA: Nyhammars bruk · Lemont · Dala List · Dala Zink

LEKSAND-BORLÄNGE: Une-produkter · Rexroth-Bosch

SÖDRA DALARNA: Bältarbo Tegelbruk

TIMRING – ett attraktivt hantverk

Timmerutbildning i Rättvik lockar fler och fler.

● **Efterfrågan på timmerhus** har ökat de senaste tio åren, samtidigt som företagen har svårt att rekrytera personal. För att klara rekryteringsbehovet och få fler yngre intresserade startade en utbildning i timmerhustillverkning på gymnasieskolan i Rättvik 2001. I höstas startade ännu en kursomgång med många sökande – timring börjar bli ett attraktivt hantverk.

Ann Hedlund, doktorand inom industriell arbetsvetenskap och knuten till *att...*projektet har följt utbildningen.

– För mig har det varit spännande att följa kursdeltagarna. En utvecklingsprocess pågår för att göra branschen mer attraktiv för yngre arbets-

kraft. Att timra inomhus är relativt nytt och det finns mycket att utveckla och förändra.

Det mesta av utbildningen har bedrivits inomhus – man slipper vara beroende av väderlek och dagsljus. Samtidigt finns problem med bland annat trädamm, buller och belysning.

Ann Hedlund har tillsammans med lärare och elever tittat på den fysiska arbetsmiljön och hur man kan hitta lösningar för att öka attraktiviteten.

Eleverna anser att intresset för hantverket, variationen i arbetet samt utmaningar och skapande lockar men att den fysiska arbetsmiljön behöver förbättras.

KICKI Z RISANDER

Läs mer: *att...*Informerar december 2002

FOTO: KARIN THORING

Start för **TEMA ARBETSLIV**

I ett tidigare *att...* infomerar berättade vi om Bengt Pontén och avsiktsförklaringen om samarbete mellan Arbetslivsinstitutet och Högskolan Dalarna. Sedan dess har planerna avancerat och nu bildas Tema Arbetsliv.

● – Det är ett tema som »går på tvärsen«, som ska samla den kompetens som finns inom arbetslivsområdet. Om allt går enligt planerna kan det bli ett område där många människor arbetar och där Arbetslivsinstitutets personal fungerar som resurs, berättar *Bengt Pontén* som blir koordinator för arbetet.

För Bengt Pontén har arbetsmiljöfrågorna alltid varit ett prioriterat område. Med en bakgrund som jägmästare var det naturligt att intressera sig för arbetsmiljön för dem som jobbade i skogen. När han sedan började arbeta på högskolan upptäckte han att det fanns många som arbetade med arbetsmiljöfrågor, men arbetet var spritt på många olika ämnen. I och med att Tema Arbetsliv startar så kommer utbildning och forskning inom arbetslivsområdet att samordnas. Tema Arbetsliv kan också bidra till att uppfylla visionen *Dalarna – friskaste arbetslivet i Sverige 2007*. Arbetet med att uppfylla visionen startade i höstas. Bakom visionen står offentliga arbetsgivare, företagsorganisationer och fackförbund i Dalarna.

Visionen siktar på att följande exempel är verklighet år 2007:

- ett friskt arbetsliv attraherar individer och företag till länet
- inflyttningen ökar
- arbetskraften i Dalarna mår bättre
- företag och offentlig sektor sparar ofantliga belopp
- bilden av Dalarna som en modern region med hög livskvalitet stärks
- länets konkurrenskraft förbättras nationellt och internationellt
- Dalarna är i spets på ett problemområde som tilldelas stora resurser och öppnar nya affärsmöjligheter
- nya jobb skapas i länet
- Dalarna är en testarena för utveckling av nya modeller och metoder för att skapa ett friskt arbetsliv. Det bygger ny kunskap i länet.

Arbetslivsfrågorna är i starkt fokus idag, framförallt på grund av de kraftigt ökade kostnaderna för långtidssjukskrivningar.

– Men det handlar inte bara om att få människor tillbaka till arbetet så fort som möjligt och att »fixa till« arbetsmiljön, konstaterar Bengt Pontén. Det handlar om att ge varje individ

förutsättningar att göra ett bra jobb både idag och imorgon. Att kunna påverka sin egen situation så att den blir så bra som möjligt.

Varje arbetssituation har sina förutsättningar och problem. Det innebär att man måste jobba med ständiga förbättringar. Varje människa är en helhet. Det innebär att det man gör och utsätts för på arbetet påverkar det man gör och utsätts för på fritiden och vice versa.

Individens förutsättningar påverkas också av vilka attityder och regler vi ställer upp inom arbetsgruppen, på företaget och i samhället. Därför måste vi utgå från och analysera hur människor i olika grupper fungerar i »allmänhet« när vi sätter upp regler på arbetsplatsen och i samhället. Men det innebär inte att varje individ fungerar så. Tricket är att hitta kopplingar mellan de olika nivåerna, så att samhällets, arbetsgivarens och arbetsplatsens regler ger varje individ så bra förutsättningar som möjligt.

Något som också ryms inom ramen för Tema Arbetsliv är KULA-kurserna. KULA står för *kompetensutveckling för arbetslivet*. Det finns ett stort behov av detta för dem som jobbar med arbetslivsutveckling. Under hösten hölls tre fristående kurser på vardera 5 poäng med deltagare från företagshälsovården, länsarbetsnämnden, arbetsledare och skyddsombud. Kurserna handlade om arbetsliv, förändringsarbete och rehabilitering.

Utbildningen är individbaserad – deltagarna utvecklas med utgångspunkt från sina egna erfarenheter. Istället för tentor skriver deltagarna »logg-böcker« som man kan gå tillbaka till.

Nu i vår startar nästa omgång med tre nya kurser. Det blir *Datorarbetsplatsen ur ett användarperspektiv*, *Personal – resurs eller kostnad?* och den tredje kursen *Professionell kommunikation – mer än bara samtal*.

En viktig del av Tema Arbetsliv är samverkan med andra samhälls- och näringslivsaktörer. Ett exempel på samarbete som är knutet till *att...* projektet är projektet FöretagSAM.

KICKI Z RISANDER

Forskarutbyte

● En dag damp det ner ett mail från Australien till *Ing-Marie Andersson* och *Gunnar Rosén* på ALI. Fil.dr. David Bromwich, Griffith University i Brisbane hade läst om dem och var intresserad av deras utvecklingsarbete med PIMEX-metoden (en visualiseringsmetod för arbetsmiljöförbättringar). ALI är världsledande på området och David Bromwich bad att få komma och arbeta hos dem en månad. Så blev det. Han följde även med till Borlänge, deltog i ett seminarium på Högskolan och besökte Hörnell, där Gunnar och Ing-Marie använt PIMEX-metoden.

– I Australien fokuserar man på enskilda riskfaktorer, säger Gunnar Rosén. Man tittar till exempel på kemiska risker, ventilationsteknik på en mer grundläggande nivå. I Sverige fokuserar vi på att få ut kunskapen till arbetsplatserna, så att det verkligen händer något. David Bromwich intresserade sig mycket för arbetet vi gör inom *att...* projektet med att föra in kunskaperna på industriföretagen.

A.B.

Se: www.niwl.se/pimex

Orsa Träcentrum

● Docenterna *Gunnar Rosén* och *Ing-Marie Andersson* har under flera år arbetat för möjligheten att skapa en referens- och utbildningsanläggning tillsammans med Orsa Träcentrum. Tanken var att föra ut kunskaper om en bra arbetsplatsmiljö inom träindustrin. Som ett led i den riktningen bjöd Arbetslivsinstitutet, tillsammans med Arbetsmiljöverket, in till en första kurs för arbetsmiljöinspektörer.

– De behöver få veta vilka möjligheter som faktiskt finns för att ås-

tadkomma förändring, berättar Gunnar Rosén.

Sexton inspektörer från flertalet distrikt i landet kom och deltog i den två dagar långa utbildningen. Först på schemat var en teoretisk dag, där ämnet för dagen var det inte alls harmlösa trädammet och vad man kan göra för att undvika att det sprids i arbetsmiljön. Dag två besökte man företag som ingår i Orsa Träcentrum för att se hur man kan omsätta kunskapen i prak-

tiken. Representanter för företagen fanns också med.

– Det var kul att folk från hela landet dök upp, säger Gunnar Rosén. Det blev väldigt bra möten mellan myndigheter, företagare och oss forskare.

Förhoppningsvis blir det fler kurser, kanske i första hand för regionens behov. Intresse finns från fackligt håll. Både Skogs- och träfacket och Träindustriarbetarförbundet stöder idén.

AGNETA BARLE

Marita Andersson

Arbetar som administratör och projektassistent, håller i alla trådar och ser till att allt fungerar.

Familj Man och nioårig dotter

Bor Borlänge

Intresse Hästar. Dottern Julia tävlar med sin ponny Zeb, Marita är med i stallet och på tävlingar

Viktig erfarenhet Uppfyllede en dröm om att flytta ut på landet och ha hästar. Stod inte ut utan flyttade tillbaka till Borlänge efter ett halvår

Okänd talang Kan backa med hästransport

MER INFORMATION!

Marita Andersson

infoatt@du.se
023-77 86 68, 070-266 74 55

Hans Lundkvist

hans@stegvis.com
023-77 86 63, 070-554 92 68

Bengt Pontén

Högskolan Dalarna
bpo@du.se
023-77 86 62, 070-374 47 63

Lars Klusell

lars@stegvis.com
023-77 87 18, 070-255 06 86

Gunnar Rosén

Arbetslivsinstitutet
gunnar.rosen@niwl.se
08-730 92 84

Ing-Marie Andersson

Arbetslivsinstitutet
ing-marie.andersson@niwl.se
08-730 92 54

Högskolan Dalarna · 781 88 Borlänge
www.du.se/att

PRAO

nog så viktigt...

Hur tar man hand om PRAO-elever på bästa sätt och hur kan praktikperioden bli meningsfull – både för eleverna och arbetsplatsen?

● Det ligger i allas intresse att förbereda ungdomarna inför det arbetsliv som väntar. Nu finns en handbok med råd om hur PRAO-perioden kan bli en positiv erfarenhet och samtidigt ge nya kunskaper. Råden riktar sig både till skolpersonal som är inblandad i PRAO-verksamheten och till företag som tar emot elever.

Boken är ett samarbete mellan *Hans Lundkvist* i att...projektet och *Per Olén* från Teknikerjakten. I inledningen kan man läsa att den kommande arbetskraftsbristen är en viktig orsak till att de gjort boken.

Här finns handfasta råd som verkar självklara, men som man kan behöva påminna om. Exempelvis är det viktigt att ge ett schema för PRAO-perioden, att låta eleven få pröva olika arbetsuppgifter och att informera personalen om att det kommer en PRAO-elev.

Kapitlet *Tänkvärt* handlar om vikt av att behandla eleven väl. Ett varmt välkomnande och en ordentlig introduktion är en bra start på praktiken.

PRAO-elevens intryck är viktig marknadsföring. Han eller hon kan ju faktiskt vara morgondagens arbetskraft eller blivande kund.

K.Z.R

Handboken kan beställas genom Marita Andersson 023-77 86 68

Nordisk samsyn

● **Arbetslivsinstitutet har haft** ett mångårigt samarbete kring arbetsmiljöfrågor med sin systerinstitution i Finland – *The Finnish Institute of Occupational Health*. I september 2002 ordnade man ett seminarium i Tammerfors som det finska forskningsinstitutet VTT och en grupp från att...projektet deltog i.

– Vi samlades för att berätta om hur man kan skapa attraktiva arbetsplatser i industrin och hur man kan relatera detta till arbetsmiljöfrågor, berättar

docent *Gunnar Rosén*, vid ALI. I Finland vinklar man mer mot effektivitet och produktion, medan vi har andra aspekter på utveckling inom arbetsmiljöområdet.

Ett andra seminarium är redan inplanerat och det kommer att hållas i Dalarna den 24–25 september 2003. Då tänker man utvidga gruppen och bjuda in representanter från de övriga skandinaviska länderna. Exakt var det blir får vi återkomma till.

A.B.